

PS

ALLEHANDA OM VARJEHANDA

Avdelningen har efter sedvanliga överväganden beslutat återkomma.

Med lätt förvåning konstaterar avdelningsföreståndaren att en botaniskt etymologisk debatt slagit rot i spalterna. Själv vet han inte mycket om vare sig växter eller deras namn. Dock har några års nära samarbete med en etymolog av det akademiska facket lärt honom en enkel och hållbar minnesregel, åtminstone när det gäller ortnamn: *Det är inte som man tror*. Folk har stark benägenhet att förenkla och efterhandsförklara namn omkring sig.

Minnesregeln som sådan är för god nog för att vara tillämplig i de flesta av livets skiften.

Den återopade Carl Gustav Carpel vill själv till sitt inlägg å avdelningen nr 34/97 foga rättelsen, i näst sista mening, att gentiana var *officinell* (inte »officiell» som det stod) i den svenska farmakopén fram till 1901. Med detta skulle troligen avses att den såldes, »officin» är den del av apoteket där läkemedel expedieras.

I Huddinge har flitige baklängesblåddraren och bidragsgivaren Lars Lidberg stött på ett slags affärsidé i sitt eget fack. Han bifogar till bevis ett klipp ur tidningen Washington Monthly, så pass rykande aktuellt som från april i år:

»A Wisconsin woman is suing her psychiatrist for convincing her that she had 120 personalities, then proceeding to charge her insurance company for group therapy.»

I Linköping rimmas det på fler än ett håll. Från helt annan källa än Vallhagen har föreståndaren tillställts eposet »Glimtar från gammal geriatrikers tillbakablickar», varur han vill återge en på sitt sätt lärorik passus:

Här vill jag passa på att tala om en episod när demensteamet på insidan av ett kodlås stod.

[...]

Då kom det fram en glömsker gumma och sa diskret:

»Ska ni ut så tror jag att jag vet ...»

Så talte hon och tryckte och det sa klick

Och delegationen strax sin frihet fick.

Avdelningen har frihet att återkomma.

Ang "En ört i drinken"

Tack till Carl Gustav Carpel för upplysningarna om gentiana (avd nr 34/97) en beska som sätter piff på en del trevliga saker i tillvaron som t ex den goda camparin. Tyvärr känner jag mig inte helt övertygad om namnet »bagsöta». Förklaringen verkar på mig litet väl sökt.

Först ordet »norrbagge». Det är förvisso inte obekant. Såsom uppfödd nära gränsen fick jag redan som barn sträng tillsägelse att inte utnyttja det. Jag har inte lyckats utröna med säkerhet hur gammalt uttrycket är men har alltid trott att det uppkom under unionstvisterna och syftade på baggens påstådda envishet. Fanns det verkligen på 1500-talet??

Även om så var fallet behövde ju inte bagsötan ha fått sitt namn på det uppgivna sättet. Växtnamn som innehåller namn på husdjur eller andra djur är ju vanliga, även om bagge tycks vara rätt ovanligt. Jag har gått igenom två floror och Linnés Flora Suecia och tittat på orden bagge, får, bock och get. Dessutom har jag tittat på namn på »söta».

Bagge är visserligen sällsynt. Jag har hittat 2 exempel (bagsöta och baggbläcka) medan det finns 3 på får, 4 på get och 4 på bock. Det förekommer dock och det är väl mera sannolikt att det rör sig om en vanlig bagge.

Ord på »söta» har jag bara funnit 3 stensöta, bagsöta och besksöta. Troligen betyder ordet i sammanhanget det vanliga, dvs något som är sött. Stensötans rot är också ordentligt besk men har ändå en klar söt eftersmak. Gentianarot vet jag mig inte tidigare ha smakat på,

men jag skall göra det vid tillfälle. Det närmaste jag kunnat komma är en annan – odlad – gentianaart. Dess rot smakade onekligen beskt, men jag tyckte mig dock finna en viss söt underton. Troligen hinner man spotta ut den innan man känner den söta smaken om man inte speciellt är på jakt efter detta. Den tredje »sötan», besksöta (*solanum dulcamare*) har ju enligt namnet en besksöt smak. Här bör man kanske varna för provsmakning på grund av örtens giftighet.

Linné anger för *Gentiana purpurea* namnet »bagsöta (norsk sötrot)». han anger växtplats »i Lapplands fjäll. I Valdnes och Telemarken i Norge mycket ymnigt». Det finns ju åtskilliga växtnamn med prefixet »norsk». Även i detta fall kan nog norsk helt enkelt betyda att växten var vanligast i Norge.

Om användningen säger inte Linné något när det gäller *Gentiana purpurea*, men däremot om andra gentianaarter.

Klockgentiana (*Gentiana pneumonanthe*) »när denna börjar blomma griper sig lantmannen an med skörden»

Ängsgentiana (*G amarella*) och *Fälrgentiana* (*G campestris*) »Fattiga lägger denna på dricka i stället för humle» och, om *G campestris*, »I Bohuslän använder man den, kokt i vin, mot håll och styng».

Det här är vad jag kunnat hitta i tillgänglig litteratur. Tills jag får veta mera ber jag få ställa mig bland tvivlarna vad det gäller namnet bagsöta

Bertil Staland
Falkenberg

Utan blankett...

Ett par recept på Inderal och Cocillana-etyfin till kusin Gunnar kvitterades sålunda:

*Jag tackar dig, så hjärtelig,
att jag dig nu fick ringa
Mitt hjärta slår
Min puls den går
rätt snabbt uti min bringa*

*Med Mollitect, är det så fräckt
Jag darning får i handen
Men Cocillana-etyfin,
det lugnar även anden*

*Av Mollitect med efedrin
Jag skakning får i handen
Men Cocillana-etyfin,
det gör mig stark i anden*

*Jag tackar dig så hjärtelig
att stäckt blev hostans bana
För dig var det så lite så,
för mig var det Nirvana*

och lite senare kom detta:

*Tack för ditt recept
Hostan den har släppt
Näsan är dock något täppt*

Männe framtida receptregistrering ska mäta också patienttillfredsställelse?
Lars Vallhagen
Linköping